

будь-яких змін. Суб'єкту права інтелектуальної власності належить право на нематеріальний об'єкт (зміст книги, сутність винаходу), суб'єкту права на матеріальний носій належить право на річ (2).

Таким чином, заслуговує на підтримку точка зору науковців, які наполягають на подвійній природі права інтелектуальної власності. Адже на практиці правовий режим інтелектуальної власності відрізняється від правового режиму власності.

Література

1. Баранова Л. М. Стаття 419. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності / Баранова Л. М. Спасибо-Фатеева І. В., Крат В. И., Марченко В. М.// Науково-практичний коментар ЦК Цивільного кодексу України ТОМ 1. Загальні положення. Харків: Страйд, 2010. 320 с.
2. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. UPR: – https://studopedia.com.ua/1_57024_spivvidnoshennya-prava-intelektua-inoi-vlasnosti-ta-prava-vlasnosti.html (дата звернення 27.02.2020).
3. Тодыка Ю. Н. Конституция Украины: проблемы теории и практики / Ю. Н. Тодыка. Х. : Факт, 2000. 608 с.
4. Дозорцев В. А. Интеллектуальные права. Понятие. Система. Задачи кодификации: Сборник статей. Исследовательский центр частного права. М. : Статут. 2003. 416 с.
5. Слипченко С. А. Право доверительной собственности. / С. А. Слипченко// Харьков : Консум. 2000. 176 с.

Світлана Олександрівна Овсюченко – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Олегівна Маркова** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Дослідження питання щодо відшкодування моральної шкоди не втрачає своєї актуальності як з точки зору теоретичного, так і практичного спрямування. Практика породжує велику кількість невіршених питань з точки зору теорії, зокрема: відсутність порядку, критеріїв розрахунку такого відшкодування, неоднозначність визначення в цивільному кодексі (далі – ЦК) України, непослідовність і протиріччя в судовій практиці. З огляду на існуючі багатоаспектні проблемні питання вважаємо за необхідне звернутися до норм цивільного законодавства, судової практики, до практики розгляду

вимог щодо компенсації моральної шкоди Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, суд), на рішення якого посилаються в тому числі національні суди, а також до доктринальних позицій, вироблених як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. деякі питання відшкодування моральної шкоди були предметом дослідження таких вчених, як: О. М. Ерделевського, Л. І. Лазора, С. М. Антосика, В. П. Паліюка, О. А. Підопригори, А. І. Загорулька та інших.

Зазначимо, щоправо фізичної особи на відшкодування моральної шкоди передбачено Конституцією України, Цивільним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами, зокрема Законами України «Про захист прав споживачів», «Про інформацію», «Про авторське право і суміжні права» тощо (6). Визначення поняття «моральна шкода» надається в Пленумі Верховного суду України «Про судову практику по справах про відшкодування моральної (нематеріальної) шкоди» від 31 березня 1995 року, № 4, в якій зазначається, що моральна шкода – це втрати немайнового характеру внаслідок моральних або фізичних страждань або інших негативних явищ, заподіяних фізичній або юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. моральна шкода проявляється у наступних формах, таких як: психічна шкода або ушкодження психічного здоров'я, психологічна шкода або психологічні переживання (страждання) у зв'язку із заподіянням матеріальної шкоди, також в результаті страждання, приниження честі, гідності, ділової репутації тощо (3).

На практиці під час вирішення спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди предметом доказування є: наявність шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача та вина останнього в її заподіянні. Зокрема, з'ясуванню підлягає підтвердження факту заподіяння позивачеві моральних чи фізичних страждань або шкоди немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) вони заподіяні, в якій грошовій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з чого він при цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору (1, с. 8-13).

Критерії оцінювання, яким можна керуватися в призначенні розміру відшкодування моральної шкоди, різноманітні. головне – щоб за їх допомоги можна було вимірити глибину і тривалість страждань (для фізичних осіб), оцінити втрати немайнового характеру (для юридичних осіб). визначаючи розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди, суд має наводити в рішенні відповідні мотиви. отже, розмір грошової моральної шкоди визначається судом у кожному випадку індивідуально, він повинен урахувувати конкретні обставини справи, які, на його думку, мають суттєве значення для розгляду справи. При визначенні розрахунку моральної шкоди враховується стан

здоров'я потерпілого, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану, ділова репутація та інше (4, с. 148-153). так, згідно з регламентом, моральна шкода – це шкода, що не піддається оцінюванню, може бути виражена в психічних чи фізичних стражданнях заявника. Якщо встановлено, що моральна шкода була заподіяна, і суд вважає за необхідне присудити відповідну грошову компенсацію, оцінювання її розміру здійснюється на основі принципу справедливості й з урахуванням практики, що склалася. справедливість компенсації визначається ЄСПЛ з урахуванням усіх обставин, а також особливостей справи. суд суворо дотримується позиції, що відшкодування має виключно компенсаційний, а не каральний, обтяжуючий або запобіжний характер.

Звертаючись до вітчизняного досвіду з приводу використання різних експертних методик з визначення розміру моральної шкоди, вважаємо за необхідно зупинитися на методиці О. М. Ерделевського, який спробував розрахувати шкоду, яку неможливо виміряти в грошовому еквіваленті, та яку включено до реєстру методик проведення судових експертиз, котра зареєстрована Міністерством юстиції України 03.03.2010 р. під номером 14.1.04 згідно з даними, оприлюдненими на офіційному веб-сайті мін'юсту в галузі «Психологічні експертизи» (<http://rmpse.minjust.gov.ua/>). Також відомою методикою розрахунку моральної шкоди є методика Володимира Кашина. Суть її полягає в оцінці фактичних втрат ресурсів здоров'я й людського капіталу. «ресурси здоров'я» визначаються як здатність жити (виживати), працювати й досягати мети.

На увагу заслуговує і методика вітчизняних вчених С. М. Антосика та О. М. Кокуна, які пропонують визначати моральну шкоду на основі певних критеріїв психотравмуючого впливу на фізичну особу (2, с. 14-15).

З точки зору засобів доказування дієвим вважається висновок експерта про проведення судової психологічної експертизи згідно з інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень затвердженої Наказом міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5, якою визначаються методологічні засади проведення основних видів судових експертиз та експертних досліджень. Проте при проведенні такої експертизи питання про встановлення розміру відшкодування залишається відкритим (5).

На основі проведеного аналізу норм українського законодавства, наукових концепцій та судової практики можна зробити висновок, що визначення розміру моральної шкоди залишається проблематичним, незважаючи на досить значну увагу науковців до цього питання. вирішуючи питання про визначення моральної шкоди необхідно

використовувати існуючі методики, проводити судову психологічну експертизу, а також досвід і практику ЄСПЛ. тільки системний підхід дозволить дати відповіді на поставлені запитання.

Література

1. Агафонов С. І. особливості відшкодування моральної шкоди за законодавством України: юридичний журнал «юстиніан», 2007. С. 8-13.
2. Афадеєв В. М. відшкодування моральної шкоди як загальний спосіб захисту цивільних прав: Хмельницький інститут регіонального управління і права, 2011. С. 14-15.
3. Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова пленуму верховного суду України від 31.03.1995 р. №4.
4. Батожська О. В., Піхурець О. В. Критерії визначення спричиненої моральної шкоди при її доказуванні у суді: Право і безпека, 2015. № 2 (57). С.148-153.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: наказ мініюсту України від 08.10.98 р. № 53/5
6. Крезуб І.О. Проблемні питання застосування законодавства України щодо відшкодування моральної шкоди в судах України [електронний ресурс] / Ірина Олександрівна Крезуб, 2014. URL: <http://old.minjust.gov.ua/5947>.

Роман Сергійович Приходько – студент I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Катерина Сергіївна Науменко** – заступник директора – начальник відділу навчально-методичної роботи Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доцент кафедри юридичних дисциплін, кандидат юридичних наук

ЗОВОБ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО ЗА ЧАСІВ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Відносини, які виникають між учасниками цивільного обігу в Римі в процесі обміну матеріальними цінностями, грошима, відшкодування заподіяної майнової та моральної шкоди, переуступки один одному своїх прав, визначаються одним словом – зобов'язання (obligatio).

Сутність зобов'язання полягає не в тому, щоб зробити нашим якийсь тілесний предмет або який-то сервітут, а щоб зв'язати іншого перед нами в тому відношенні, щоб він нам щось дав, зробив або представив. У своїй зрілій формі зобов'язання являють собою правовідносини, в силу яких певний суб'єкт (боржник) зобов'язаний